

корҳои омодагӣ ба анҷомдиҳӣ ва танаффус барои истироҳат 40 дақ. дар баст қабул карда шудааст.

Масъалаи 7. Дар фонди нақшавии вақти корӣ дар баст В = 450 дақ. Ва супориши истеҳсоли барои истеҳсоли орди навъи олии корхонаи ордкашии ҶСП Маишат, ки дар ҳалтаи вазнаш 50 кг бастабандӣ кардашуда, ба 25000 кг баробар аст, вазн ва суръати ҷараён муайян карда шавад.

Масъалаи 8. Шумораи миёнаи рӯйхатии кормандони корхона дар як сол – 1200 нафар. Аз онҳо, дар 920 нафар давомнокии ҳафтаи корӣ 40 соат, 200 нафар – 70 соат ва 10 нафар – 24 соатро ташкил медиҳад. Ҳамаи кормандон ҳафтаи кории 5 рӯза доранд. Давомнокии миёнаи рӯзи кориро муайян кунед.

МАВЗӢИ 11. АРЗӢБИИ ХАВФ

11.1. Хавфҳо, намудҳои талафот ва усулҳои ҳисобкунӣ

11.2. Усулҳои таҳлили хавфҳо.

11.3. Нишондиҳандаҳои хавф ва усулҳои баҳодиҳии он

11.4. Машғулияти амалӣ доир ба мавзӯ

11.1. Хавфҳо, намудҳои талафот ва усулҳои ҳисобкунӣ

Дар ин боби бизнес-нақша хавфҳои эҳтимолие, ки ҳангоми татбиқи лоиҳа ба амал омада метавонанд, арзёбӣ карда мешаванд. Он арзёбии дараҷаи номуайяни ва хавфи ноил шудан ба нишондиҳандаҳои ниҳии иқтисодии лоиҳаи сармоягузориро дар бар мегирад. Он андоза, вақт ва макони оқибатҳои номатлуби иқтисодӣ ва сабабҳои мушаххаси онҳоро муайян мекунад. Ҳангоми тавсифи хатарҳо пешниҳод кардани рӯйхати чораҳои пешгирикунанда ва пешгӯишаванда барои пешгирии ҳолатҳои фавқулода ва дигар омилҳои манфӣ мувофиқи мақсад аст.

Муайян, ҳисоб ва таҳлили омилҳои хавф яке аз қисматҳои асосии банақшагирии сармоягузори мебошад. Лоихаи сохтани аслан пешгӯӣ мебошад, ки нишон медиҳад, ки барои арзишҳои муайяни маълумоти ибтидоӣ нишондиҳандаҳои ҳисобшудаи самарабахшӣ ба даст оварда мешавад. Аммо, сохтани нақшаҳои худ аз рӯи чунин пешгӯии қатъӣ хатарнок аст, зеро ҳатто каме тағйир додани маълумоти аввал метавонад ба натиҷаҳои тамоман ғайричашидодост оварда расонад. Муваффақияти татбиқи лоиха ба тағйирёбандаҳои бисёр вобаста аст, ки ба тавсиф ҳамчун маълумоти воридшуда дохил карда мешаванд, аммо дар асл нишондиҳандаҳои комилан назоратшаванда нестанд. Ҳамаи ин арзишҳоро ҳамчун омилҳои тасодуфӣ, ки ба натиҷаи лоиха таъсир мерасонанд, метавон баррасӣ кард, ки хавфи тағйирёбии онҳо вуҷуд дорад.

Ҳар намуни фаъолияти соҳибкорӣ ҳамеша бо хавф алоқаманд аст. Хавфи соҳибкориро ҳолате номидан мумкин аст, ки соҳибкор хавфи потенциалии эҳтимолияти талафотро дар шакли хароҷоти иловагӣ, яъне зиёда аз он, ки пешбинӣ карда буд дошта бошад, вагарна аз даромадҳое, ки ӯ интизор дошт, камтар хоҳад буд.

Ҳар як соҳибкор бояд эҳтимоли хатарро пешгӯӣ карда тавонад, ҷонибҳои осебпазирӣ худро дарк кунад ва саъю талош кунад, ки хатарро то ҳадди ақал паст кунад.

Фаъолияти соҳибкорӣ дар ҳама гуна шакл бо эҳтимоли хатар алоқаманд аст, ки онро одатан эҳтимоли хатари иқтисодӣ ё соҳибкорӣ меноманд.

Дар мафҳуми иқтисодӣ (соҳибкорӣ) мо эҳтимоли хатарро дар назар дорем, ки ба ҳама намудҳои фаъолияти вобаста ба истеҳсоли маҳсулот, молҳо, хизматҳо, фурӯши онҳо, молҳои пулӣ ва амалиёти молиявӣ, тиҷорат, татбиқи лоихаҳои иҷтимоӣ иқтисодӣ ва илмӣ-техникӣ метавонад воқеъ гардад.

Маблағи зарар дараҷаи хатарро тавсиф мекунад. Ин маънои онро дорад, ки таҳлили хавфҳо пеш аз ҳама бо омӯзиши талафот алоқаманд аст.

Барои арзёбии эҳтимолияти талафоти муайяне, ки дар натиҷаи инкишофи ҳодисаҳо дар сенарияи ғайричашмдошт ба амал омадааст, соҳибкор бояд пеш аз ҳама тамоми намудҳои зарари марбут ба соҳибкориро донад ва онҳоро пешакӣ ҳисоб карда тавонад ё онҳоро ҳамчун арзишҳои эҳтимолии пешбинишаванда андозагирӣ кунад.

Зарарҳое, ки метавонанд дар фаъолияти соҳибкорӣ бошанд, бояд ба талафоти моддӣ, меҳнатӣ, молиявӣ, вақт, намудҳои махсуси талафот тақсим карда шаванд.

Намудҳои моддӣ талафот дар хароҷоти иловагии дар лоиҳаи соҳибкорӣ пешбинишуда ё талафоти мустақими таҷҳизот, амвол, маҳсулот, ашёи хом, энергия ва ғайра зоҳир мешаванд.

Талафоти меҳнатӣ талафоти вақти кориро, ки дар натиҷаи ҳолатҳои тасодуфӣ ва ғайричашмдошт ба вучуд омадаанд, ифода мекунад. Зарари меҳнат, ки мустақиман андозагирӣ карда мешавад, бо соатҳо, рӯзҳо ё соатҳои вақти корӣ ифода меёбад.

Зарари молиявӣ ин зарари мустақими пулӣ мебошад, ки бо пардохтҳои ғайричашмдошт, пардохти ҷаримаҳо, пардохти андозҳои иловагӣ, гум шудани маблағҳо ва коғазҳои қиматнок алоқаманд аст. Ғайр аз он, зарари молиявӣ метавонад ба сабаби нагирифтани пул аз манбаъҳои пешбинишуда, ҳангоми баргардонидани қарзҳо, барои маҳсулоти ба харидор додашуда, кам шудани даромад аз ҳисоби паст шудани нархи маҳсулот ва хизматҳои фурӯхташуда рух диҳад.

Намудҳои махсуси талафот дар шакли зарар ба саломатӣ ва ҳаёти одамон, муҳити зист, эътибори соҳибкор, инчунин дар натиҷаи дигар оқибатҳои номатлуби иҷтимоӣ ва маънавӣ ва равонӣ зоҳир мешаванд.

Барои арзёбии эҳтимолияти талафоти муайяне, ки дар натиҷаи рушди рӯйдодҳо аз рӯи як варианти ғайричашмдошт ба амал омадааст, пеш аз ҳама, бояд дониши намудҳои талафоти марбут ба зуҳуроти хавф дар марҳилаҳои таҳияи нақшаи бизнесро истифода баред ки онҳоро пешакӣ ҳисоб ва бартараф кардан мумкин аст.

Ҳисобро барои намудҳои зерини талафот дида мебароем:

11.1.1 Кам шудани ҳаҷми нақшаи истехсол ва фурӯши корҳо / хизматҳо аз ҳисоби кам шудани ҳосилнокии меҳнат, бекористии таҷҳизот ё пурра истифода нашудани иқтисодии истехсолӣ, талафи вақти корӣ, набудани миқдори зарурии бори аввала, афзоиши фоизи моли сақат дар фаъолият, зарари моддӣ ба шахсони сеюм боиси камомади даромади нақшавӣ мегардад.

Зарари эҳтимолии D дар ин ҳолат бо ифодаи арзиш бо формулаи [11.1] муайян карда мешавад:

$$\Delta D = \Delta Q \times P, \quad (11.1)$$

дар ин ҷо Q - камшавии эҳтимолии ҳаҷми корҳо / хизматрасониҳои иҷрошуда;

P - нархи фурӯши воҳиди ҳаҷми корҳо / хизматрасониҳои иҷрошуда.

11.1.2. Пастшавии нархҳо, ки дар натиҷаи он иҷрои корҳо / хизматрасониҳои ба нақша гирифта шуда, бинобар нокифоягии сифат, тағирёбии номусоид дар шароити бозор, коҳиши талабот, таварруми нархҳо ба талафоти эҳтимолии оварда мерасонад, ки бо формулаи зерин муайян карда мешавад [11.2]

$$\Delta D = \Delta P \times Q \quad (11.2)$$

дар ин ҷо P - эҳтимоли коҳиш ёфтани нархи як воҳиди ҳаҷми пешниҳоди корҳо / хизматрасониҳо;

Q - ҳаҷми умумии корҳо / хизматрасониҳо, ки барои татбиқ ба нақша гирифта шудаанд.

11.1.3. Афзоиши хароҷоти моддӣ аз ҳисоби изофаи хароҷот дар пешниҳоди корҳо / хизматрасониҳо, сӯзишворӣ, энергия боиси талафоти дахлдор мегардад:

$$D = M_1 \times P_1 + M_2 \times P_2 + \dots \quad (11.3)$$

дар ин чо М сарфи эҳтимолии захираҳои моддӣ;

Р - нархи воҳиди захиравӣ.

11.1.4. Харочоти дигари афзоишёфта, ки метавонанд ба харочоти зиёди нақлиёт, харочоти фурӯш, изофаҳо ва дигар харочоти тасодуфӣ вобаста бошанд.

Фаъолияти ҳар як корхона бар шартномаҳо асос ёфтааст, ки иҷрои саривақтии онҳо аз ҷониби шарикон ва пудратчиён яке аз шартҳои муҳими устуворӣ ва кори пешбинишавандаи корхона мебошад. Аз ин рӯ, хавфҳои вобаста ба иҷро накардани шартномаҳои тичоратиро мутахассисон ба гурӯҳи алоҳида тақсим мекунанд. Ба онҳо хавфи саркашии шарик аз бастанӣ шартнома пас аз гуфтушунид, хавфи қарзи дебиторӣ, хавфи бастанӣ шартнома бо шарикӣ муфлис, хавфи бастанӣ шартнома бо шартҳои фарқкунандаи муқаррарӣ ва ғайра дохил мешаванд.

Сабабҳои ба миён омадани ин хавфҳо, ки ба корхона вобастагӣ надоранд, пеш аз ҳама муфлисии пешгӯинашавандаи шарикони тичоратиро дар бар мегиранд, зеро муфлисии як корхона ба вазъи молиявии шарикони он ва дар баробари ин чун занҷир то ба пардохтпазирии муштариён /пудратчиёни оддӣ, ки дар корхона маош намегиранд, таъсир мерасонад.

Ҳамзамон, дар фасл тадбирҳо оид ба пешгирии хавфҳо ва коҳиши эҳтимолии зарари онҳо таҳия ва инъикос ёфтааст.

11.2. Усулҳои таҳлили хавф

Дар марҳилаҳои таҳияи бизнес-нақша тартиби таҳлили (моделсозии) хавфҳо ҷойи муайянеро ишғол мекунад. Дар амалияи гузаронидани таҳлил интихоби усули таҳлил таъйин карда шудааст, ки он навъҳои зеринро дорад:

- Таҳлили сенарӣ
- Таҳлили нуқтаи безарар (нуқтаҳои мувозина)
- Таҳлили омилҳо

- Таҳлили ҳассосият
- Усули Монте Карло (таҳлили оморӣ, моделсозии имитатсионӣ)
- Таҳлили коршиносӣ (экспертӣ)
- Шаҷраи қарорҳо

Ба таври мухтасар ҳар яке аз усулҳои зерини таҳлили ҳафвҳоро дида мебароем:

- **Таҳлили сенарӣ** ба шумо имкон медиҳад, ки якчанд сенарияҳои таҳияи лоиҳа (ширкат)-ро таҳлил кунед. Бизнес-нақша одатан се сенариро дар бар мегирад, ки дар зер оварда мешаванд:

а) оптимистӣ - функцияи хатари баръакс гирифта мешавад ва барои нақшаи стратегии маркетинг тасҳеҳ карда мешавад.

б) пессимистӣ - опсия бо назардошти таъсири ҳавфҳо гирифта мешавад.

в) эҳтимоли (консервативӣ) - опсия бидуни назардошти омилҳои ҳавф гирифта мешавад.

Якчанд даҳҳо сенария таҳия кардан мумкин аст, ки миқдор ва сифати онҳо ба зарурати таҳлили рушди рӯйдодҳо ва нишондиҳандаҳои молиявӣ ҳангоми тағирёбии нишондиҳандаҳои асосии гуногун вобаста аст.

Барои ҳисоб кардани сенарияҳо, арзишҳои гуногуни нишондиҳандаҳои асосӣ интихоб карда мешаванд. Пас аз эҷоди композитсия бо маҷмӯи арзишҳои нав, натиҷаҳо баррасӣ ва таҳлил карда мешаванд - нишондиҳандаҳо, ки барои лоиҳа аҳамият доранд, онҳо дар муқоиса бо сенарияи ибтидоӣ то чӣ андоза ва аз ҳисоби чӣ тағир ёфтаанд. Сармоягузори стратегӣ одатан дар асоси сенарияи пессимистӣ ҳулоса мебарорад.

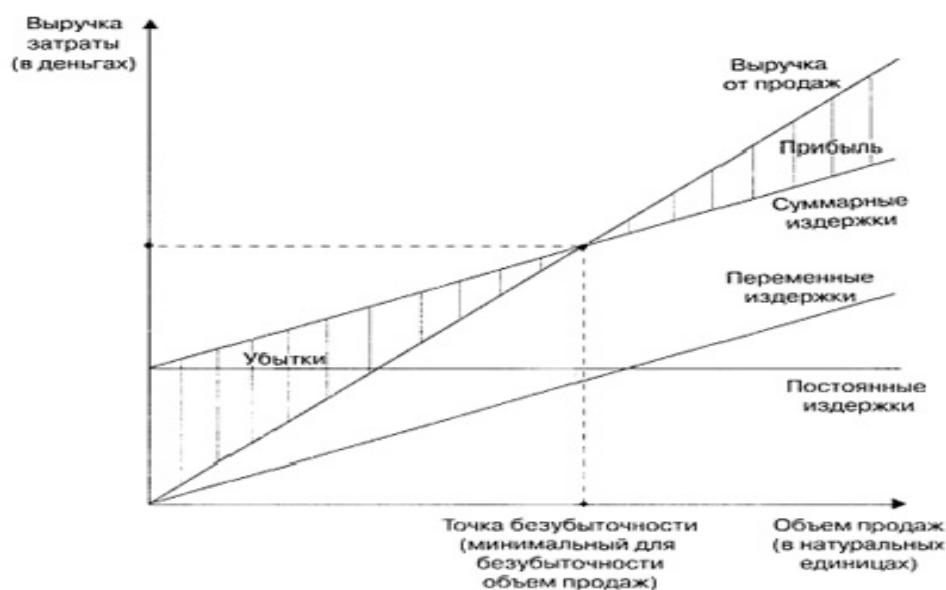
- Маводи хуб барои муаррифии бахши молиявии бизнес-нақша ҳисобкунии **нуқтаи безарарӣ** ва тасвири графии он мебошад.

Нуқтаи безарарӣ - нуқтаи мувозинати фоидаҳо ва хароҷот ҳудуди лоиҳаи сармоягузори зарар ва фоидаро муайян мекунад ва нишон медиҳад, ки пӯшонидани хароҷотҳо дар кадом ҳаҷми фурӯш ба даст

оварда мешавад. Нуқтаи безарарӣ дар ҳолати баробарии ҳаҷми даромади соф бо хароҷотҳои умумӣ ба даст оварда мешавад.

Безарарӣ шартӣ ҳатмии татбиқи ҳамаи лоиҳаҳои тиҷоратӣ мебошад. Дар қисми молиявии нақшаи тиҷоратӣ, тавсия дода мешавад, ки таҳлили нуқтаи безарар нишон дода шавад, ки ҳаҷми фурӯш бояд чӣ гуна бошад, то ширкат ӯҳдадорихоӣ худро бе кӯмаки беруна иҷро кунад. Шакли аз ҳама мувофиқ ин пешниҳоди нуқтаи безарарӣ дар бизнес-нақша дар шакли график мебошад, ки вобастагии фоидаро аз омилҳои зерин нишон медиҳад:

- ҳаҷми истеҳсол (фурӯш);
- хароҷоти истеҳсолӣ (муомилот);
- нархи маҳсулот.

Расми 6. Тасвири қачхаттаи нуқтаи безарарӣ

Ҳисобкунии нуқтаи безарарӣ кӯмак мерасонад ки:

- 1) ҳаҷми ҳадди ақали фурӯши ширкатро муайян кунад, ки пас аз он фоида ба даст овардан имконпазир аст;
- 2) таҳлили молиявии нақшаи бизнес-нақшаи сармоягузориро анҷом диҳад;
- 3) хавфи соҳибкориро арзёбӣ кунад.

Дар расм нуқтаи безарарӣ дар ҷои ба ҳам омадани хатҳои "Даромади фурӯш" ва "Хароҷоти доимӣ + тағирёбанда" воқеъ гардидааст.

- Усули дигари таҳлили лоиҳа муайян кардани ҳассосияти нишондиҳандаҳои амалиёт ба тағирёбии параметрҳои гуногун мебошад. Бояд устувории лоиҳа дар мавриди тағйироти эҳтимолии ҳам вазъи иқтисодӣ ва ҳам нишондиҳандаҳои дохилии лоиҳа таҳлил карда шавад. Ин таҳлилро **таҳлили ҳассосият** меноманд. Таҳлили ҳассосият ба шумо имкон медиҳад, ки ба саволи зерин ҷавоб диҳед: "Агар арзиши фалон омил ин қадар тағйир ёбад, чӣ мешавад?" Ва имкон медиҳад, ки таҳлили муқоисавии вариантҳои лоиҳа гузаронида шавад. Қadamҳои таҳлили ҳассосият дар қадвали 25 оварда шудаанд.

Қадвали 25 - Марҳилаҳои таҳлили ҳассосияти лоиҳа

Марҳилаҳо	Тавсифи қadamҳо
Марҳилаи 1	Муайян кардани параметрҳои асосии лоиҳа (NPV, IRR ва ғайра), ки тағирёбии онҳо ба ҷараёни лоиҳа ва омилҳои, ки ба арзишҳои онҳо (даромад, хароҷот, музди меҳнат, андозҳо ва ғ.) ба таври назаррас таъсир мерасонад.
Марҳилаи 2	Ҳисоб кардани параметрҳои асосӣ бо қиматҳои ибтидоии омилҳо.
Марҳилаи 3	Тағйироти пайдарпайи омилҳо ва ҳисобкунии параметрҳои асосӣ дар шароити нав.
Марҳилаи 4	Санҷиши ҳассосияти параметрҳои интихобшуда бо эҳтимолияти аз меъер фарқ кардани навъи яқум (эҳтимолияти тағирёбии омил, яъне зиёдтар, кам шудан ё ба нақша мондан) ва навъи дуҷум (агар омил ҳанӯз ҳам бошад камтар аз сатҳи пешбинишуда бошад).
Марҳилаи 5	Параметрҳо ва омилҳои калидиро муайян кунед, ки ба ин тағйирот ҳассосанд ва таъсири бештар доранд.
Марҳилаи 6	Муқоисаи ҳассосияти лоиҳа барои ҳар як омил.

Омузиши ҳассосияти нишондиҳандаҳои амалиёт ба тағирёбии меъери таҳфиф имкон медиҳад, ки устувории лоиҳа дар робита бо

тағирёбии бозори молиявӣ ва тағйироти эҳтимолии шароити макроиктисодии фаъолият муайян карда шавад. Ҳар қадар доираи параметрҳое, ки дар онҳо нишондиҳандаҳои фаъолият дар доираи арзишҳои қабулшаванда боқӣ мондаанд, ҳудуди бехатарии лоиҳа ҳамон қадар баландтар бошад, он аз тағйирёбии омилҳои мухталифе, ки ба натиҷаҳои лоиҳа таъсир мерасонанд, беҳтар муҳофизат карда мешавад.

Таҳлили омилҳо ин як гурӯҳи усулҳои таҳлилии омилҳои гуногунҷабҳа мебошад, ки имкон медиҳад дар шакли фишурдашуда дар бораи сохтори робитаҳои байни аломатҳои мушоҳидаи объекти таҳқиқшаванда дар асоси интихоби баъзе омилҳои муस्ताқиман мушоҳидашаванда маълумоти маҷмӯӣ пешниҳод карда шавад. Таҳлили омилҳо омилҳои эҳтимолии хавф ва дараҷаи таъсири онҳоро ба ширкат ё ба лоиҳа муайян мекунад.

Ҳадафи усули Монте Карло (таҳлили оморӣ) муайян кардани дараҷаи таъсири омилҳои тасодуфӣ ба нишондиҳандаҳои иҷроии лоиҳа мебошад. Усул бар ҷамъоварӣ ва коркарди маҷмӯи маълумотҳои калон дар бораи лоиҳа (ширкат) ва ҳам муҳити беруна бо истифода аз усулҳо ва моделҳои оморӣ асос ёфтааст. Дар амал усул кам истифода мешавад. Барои миқдори натиҷаҳо ду меъёр: миёна ва номуайяни, истифода мешавад.

Таҳлили экспертӣ дараҷаи таъсири хавфро ба ширкат (лоиҳа) тавассути арзёбии мутахассисони ин соҳа муқаррар мекунад. Ҳангоми таҳлили хавфҳо қадвали хулосаи коршиносон тартиб дода мешавад, ки дар он ҳама гуна хавфҳои имконпазир ва сатҳи таъсири онҳо ба лоиҳаи баррасишаванда баррасӣ карда мешаванд. Қадвал ба ягон санаи мушаххас, соҳа ва ё шароити иқтисодӣ дахл надорад. Сатҳи хавфҳои даркшуда ва рӯйхати онҳо мутобиқи дониши инфиродӣ дар бораи онҳо ташкил карда мешавад.

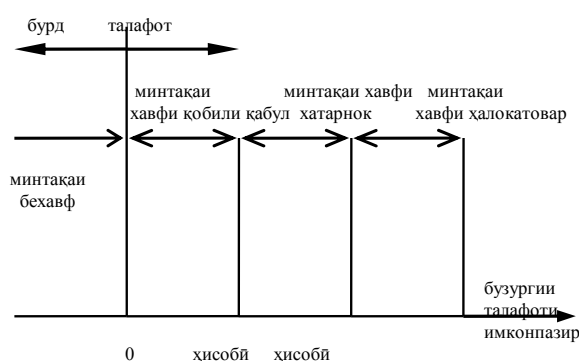
Ҳамчун усулҳои пешгирии хавф метавон қайд кард:

- диверсификатсияи тижорат, яъне интихоби фаъолиятҳои ба он алоқаманд;

- ҷалби мутахассисони баландихтисос, мушовирони хизматрасониҳои ҳуқуқӣ, молиявӣ ва маркетингӣ;
- дастрасӣ ба бонки иттилооти ҳуқуқӣ ва молиявӣ ва саривақт пур кардани он (тағйиру иловаҳо);
- банақшагирии андоз;
- пешниҳоди экспертизаи шартномавӣ, созишномаҳо ва дигар санадҳои ҳуқуқии шахрвандӣ;
- таҳияи системаи ҳавасмандгардонии кормандон барои пешгирии хатарҳо ва ғайра.

11.3. Нишондиҳандаҳои хавф ва усулҳои баҳодиҳии он

Шубҳае нест, ки хавф категорияи эҳтимолист ва ба ин маъно тавсиф ва андозагирӣ кардани он ҳамчун эҳтимолияти дараҷаи муайяни талафот аз ҷиҳати илмӣ асосноктар аст.

Расми 7. Диаграммаи минтақаҳои хавф

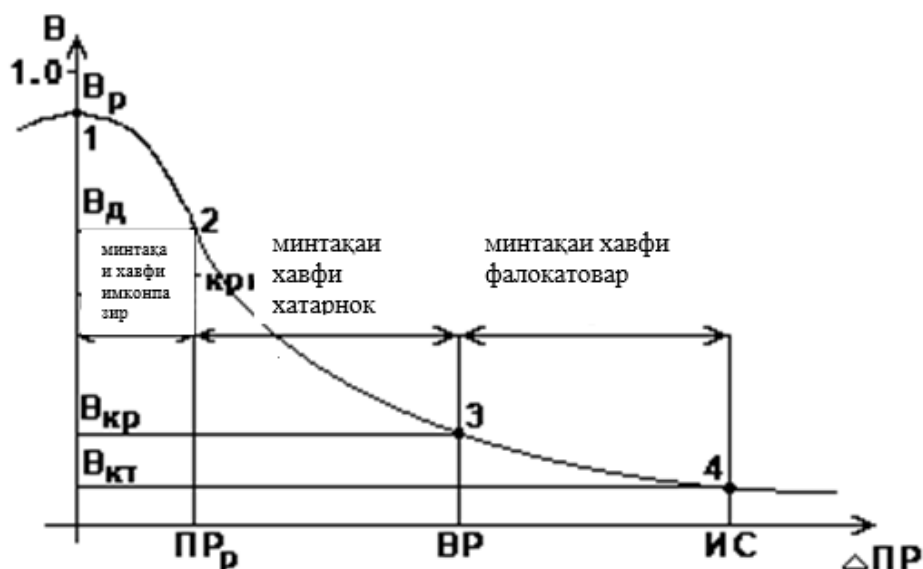
Минтақае, ки дар он ҳеҷ гуна талафот t пешбинӣ намешавад, **минтақаи беҳавф** мебошад; талафоти сифр (фоидаи барзиёд) ба он мувофиқат мекунад.

Минтақаи хавфи қобили қабул соҳаест, ки дар доири ин намуди фаъолияти соҳибкорӣ асоснокии иқтисодии худро нигоҳ медорад, яъне зиёнҳои ба амал меоянд, аммо онҳо аз фоидаи пешбинишуда камтаранд.

Минтақаи хавфҳои хатарнок минтақаест, ки бо зарари зиёд аз арзиши фоидаи пешбинишуда ба арзиши даромади умумии тахминии соҳибкорӣ тавсиф мешавад, ки маблағи хароҷот ва фоидаи ифода мекунад.

Минтақаи хавфҳои фалокатовар минтақаи талафотест, ки аз дараҷаи бӯхронӣ дар миқёс зиёдтар аст ва метавонад ба арзиши баробар ба вазъи амволи ҳади аксари соҳибкор бирасад. Хавфи фалокатовар метавонад ба муфлисшавии корхона, баста шудан ва фуруши амвол оварда расонад.

Тасвири мукамалтарини хавфро қачхаттаи тақсимои эҳтимолияти талафот, ки қай хавф аст, ифода мекунад.

Расми 8. Хатти тақсимои маъмулии эҳтимолияти сатҳи муайяни зарару фоида

дар ин ҷо

1 нуқта ($\Delta ПР = 0$ ва $В = В_r$) - эҳтимолияти зарари сифрии фоида.

2 нуқта ($\Delta ПР = ПР_r$ ва $В = В_d$) - маблағи зарари и

мконпазир, ба фоидаи пешбинишуда баробар аст, яъне талафоти пурраи фоида.

Нуқтаҳои 1 ва 2 нуқтаҳои сарҳадӣ мебошанд, ки мавқеи минтақаи хатари қобили қабулро муайян мекунанд.

3 нуқта ($PR = BR$ ва $V = V_{kr}$) маблағи талафот ба даромади тахминии BR мебошад. Эҳтимолияти чунин талафот ба V_{cr} баробар аст.

Нуқтаҳои 2 ва 3 ҳудуди минтақаи хатари бухрониро муайян мекунанд.

Нуқтаи 4 ($PR = IS$ ва $V = V_{kt}$) талафот ба ҳолати амволи соҳибкор (IS) баробар аст, ки эҳтимолияти он ба V_{kt} баробар аст. Дар байни нуқтаҳои 3 ва 4 минтақаи хатари фалокатовар мавҷуд аст.

Минбаъд, бо истифода аз усулҳои иқтисодӣ ва математикӣ, миқдори хавф дар истеҳсоли маҳсулоти гуногун ва номенклатураи гуногун ҳисоб карда мешавад.

11.4. Машғулияти амалӣ доир ба мавзӯ

Тестҳои санчишӣ:

1. Таъсири талафот чӣ гуна аст?

- а) кам шудани фоида;
- б) кам кардани хароҷот;
- в) афзоиши сармоя;
- г) афзоиши хароҷот.

2. Дар кадом ҳолатҳо соҳибкор зарар мебинад?

- а) хангоми гирифтани даромади иловагӣ;
- б) вақте ки хароҷоти иловагӣ аз хароҷоти пешбинишуда зиёд бошад;
- в) вақте ки хароҷоти иловагӣ аз нақша камтар бошад;
- г) ҷавоби дуруст нест

3. Дарачаи хавфро бо кадом роҳҳо муайян кардан мумкин аст?

- а) хондани китобҳо;
- б) тамошои навигариҳои сайёра;

- в) таҳлил ва пешгӯии талафоти эҳтимоли;
- г) вақте ки хароҷоти иловагӣ аз нақша камтар бошад;

4. Ин чумла чиро муайян мекунад:

... - таҳдид вучуд дорад, ки соҳибкор зиёни зиёдеро дар шакли хароҷоти иловагӣ аз хароҷоти пешбинишуда, барномаи амалҳои худ пешбинӣ мекунад ё камтар аз даромади пешбинишуда мегирад.

- а) талафот;
- б) таваррум;
- в) хароҷот;
- г) таваккал.

5. Нуқтаи безарарӣ чӣ маъно дорад:

- а) ин нуқтаест, ки ширкат фоида ё зиёне ба даст намеорад;
- б) ин вақте аст, ки ширкат фоидаи ҳадди аксар ба даст меорад;
- в) ин вақте аст, ки ширкат зарар мебинад;
- г) ин нуқтаест, ки ширкат даромади ҳадди аксар мегирад.

Ҳали масъалаҳо:

Масъалаи 1. Хароҷоти доимии корхона (F) 20 000 сомонӣ мебошад. Хароҷоти тағйирёбандаи воҳиди маҳсулот (AV) ба 60 сомонӣ баробар аст, нархи воҳиди маҳсулот (P) 110 сомонӣ. Муайян кунед: чӣ гуна ба ҳаҷми безарарии истеҳсолот коҳиши 5% нархҳо (Q_{cr}) таъсир мерасонад.

Ҳал:

$$Q_{cr} = FC / (p - avc),$$

$$Q_{cr1} = 20,000 / (110 - 60) = 400 \text{ дона.}$$

$$P_2 = P_1 - 5\% = 110 - (110 * 5\%) = 104,5 \text{ сом}$$

$$Q_{cr2} = 20,000 / (104,5 - 60) = 449,4 \text{ дона} \approx 450 \text{ дона,}$$

Ҷавоб: дар ҳолати 5% арзон шудани нарх, Qcг ба 449,4 дона, яъне қариб 50 дона зиёд мешавад.

Масъалаи 2. Нархи воҳиди маҳсулоти ширкат (P) 5 сомонӣ мебошад. Ҳаҷми истеҳсолот (Q) 150 адад дар як моҳ. Харочоти доимӣ (FC) -и ширкат 250 сомонӣ ва харочоти миёнаи тағйирёбанда барои як воҳид маҳсулот (AVC1) - 2 сомонӣ.

Ҳал:

$$AVC2 = (P * Q - Pr - FC) / Q = (5 * 150 - 400 - 250) / 150 = 2/3 = 0.67$$
$$dAVC = AVC2 - AVC1 = 0.67 - 2 = -1.33 \text{ сом}$$

Ҷавоб: харочоти тағйирёбанда барои як воҳид бояд 1,33 сомонӣ кам шавад ва фоида 400 сомони ро ташкил диҳад.

Масъалаҳо барои ҳали мустақилона:

Масъалаи 3. Нархҳо ҳар моҳ 1,5% боло мераванд. Сатҳи таваррум дар як сол чӣ гуна аст?

Масъалаи 4. Харочоти доимӣ ба 20000 сомонӣ баробар аст, нархи фурӯши як воҳиди маҳсулот 50 сомонӣ, харочоти тағйирёбанда барои як воҳиди маҳсулот 30 сомони ро ташкил медиҳад. Нуқтаи зарари худро муайян кунед.

Масъалаи 5. Нархҳо ҳар моҳ 2% боло мераванд. Сатҳи таваррум дар як сол чӣ гуна аст?

Масъалаи 6. Харочоти доимӣ ба 40 000 сомонӣ баробар аст, нархи фурӯши як воҳиди маҳсулот 80 сомонӣ, харочоти тағйирёбанда барои як воҳиди маҳсулот 55 сомони ро ташкил медиҳад. Нуқтаи безарари худро муайян кунед.

Масъалаи 7. Харочоти доимии корхона (F) 30 000 сомони мебошад. Харочоти тағйирёбандаи воҳид (AV) 70 сомони, нархи воҳид (P) 220 сомони мебошад. Муайян кунед: чӣ гуна ба ҳаҷми безарарии истеҳсолот коҳиши 6% нархҳо (Qcr) таъсир мерасонад.

Масъалаи 8. Нархи воҳиди фирма (P) 10 сомони аст. Ҳаҷми истеҳсолот (Q) 200 адад дар як моҳ аст. Харочоти доимии ширкат (FC) 300 сомони ва харочоти миёнаи тағйирёбанда барои як воҳид (AVC1) 7 сомониро ташкил медиҳад. Муайян кунед: Харочоти тағйирёбанда барои ҳар як воҳид (dAVC) барои гирифтани фоидаи баробар ба 405 сомони чӣ қадар бояд тағйир ёбад?

МАВЗЌИ 12. НАҚШАИ МОЛИЯВИ

12.1 Намуд ва манбаҳои маблағгузори бизнес-нақша

12.2. Таҳлили вазъи молиявии фаъолияти корхона

12.3. Таҳлили вазъи молиявии корхона дар давраи омодакунии лоиҳаи сармоягузори

12.3. Машғулияти амали доир ба мавзў

12.1. Намуд ва манбаҳои маблағгузори бизнес-нақша

Асосноксозии стратегияи маблағгузории лоиҳаи инвеститсионӣ интихоби усулҳои маблағгузори, муайян кардани манбаҳои маблағгузории сармоягузори ва сохтори онҳоро дар бар мегирад.

Усули маблағгузории бизнес-нақша ҳамчун роҳи ҷалби захираҳои сармоягузори бо мақсади таъмини имконпазирии молиявии лоиҳа амал мекунад.

Намудҳои маблағгузории лоиҳаҳои сармоягузори инҳоянд:

- худмаблағгузори, яъне. сармоягузори танҳо аз ҳисоби маблағҳои худ;